

Refleksjonsnotat «Strafferetten i ny drakt»

Innledning

Prosjektet «Strafferetten i ny drakt» startet opp våren 2016. Det ledes av prosjektansvarlig for Fyrtårnsprosjektet, professor Lena Bendiksen. Fire førsteamanuenser med forsker og undervisningskompetanse i straffe-, prosess- og menneskerettigheter, har i fellesskap stått for den faglige planleggingen og den praktiske gjennomføringen av undervisningen. Disse er Anett Osnes Fause, Irene Dahl, Jussi Pedersen og Jorun Rui. I tillegg er førsteamanuensis Elise Johansen, professor Anna Nylund og prodekan professor Gunnar Eriksen, involvert i prosjektet. Planleggingen og gjennomføringen av første runde av undervisningen har videre involvert flere aktører fra praksisfeltet.

Bakgrunnen for prosjektet var en erkjennelse av at strafferettsundervisningen var et av de områdene i masterstudiet rettsvitenskap, hvor undervisningen hang mest fast i gamle tradisjoner, og hvor det var lite studentaktive og varierte læringsformer. Det overordnede målet var og er å få hele undervisningstilbudet innen dette fagområdet til å fremstå i en ny drakt, med studentaktive læringsformer som fordrer samarbeid mellom studentene, nye og varierte undervisningsformer og undervisning som knyttes nærmere opp både mot forskning og praksisfeltet. Alt med mål om økt læringsutbytte for studentene.

I det følgende skal det reflekteres over prosjektets gjennomføring og måloppnåelse så langt, samt planene for arbeidet fremover.

Prosjektets fremdrift til nå

Generelt om fremdrift

Våren 2016 ble brukt til å lage en ny plan for undervisningen i fagene strafferett og straffeprosess. Underveis i arbeidet så vi at også deler av undervisningen i menneskerettigheter burde involveres i prosjektet, og dette ble gjort. Arbeidet denne våren besto i å lage en plan for hvordan undervisningen skulle gjennomføres både hva gjelder type undervisningsform, mengde undervisning, undervisere, krav til samarbeid og deltakelse fra studentene og involvering fra praksisfeltet. Videre ble oppgaver utformet, videoforelesninger spilt inn, fronterrom utformet, mv. Arbeidet med ny plan for undervisningen, utforming av undervisningsmateriell og innspilling av forelesninger pågikk frem til undervisningen og gjennomføringen av SND#1 startet 16 august 2016. Undervisningen pågikk frem til 1 november. Det ble avholdt to evalueringsmøter med de tillitsvalgte studentene. I tillegg fikk alle

studentene en digital spørreundersøkelse etter endt undervisning. Videre ble prosjektet evaluert av professor Anna Nylund og professor Gunnar Eriksen. I januar 2017 startet arbeidet med SND#2 opp. Her tar vi utgangspunkt i SND#1 sammenholdt med alle evalueringer og erfaringer fra første gjennomkjøring. På bakgrunn av dette arbeides det nå med justeringer, tillegg og endringer, før undervisningen i revidert form skal gjennomføres fra august 2017.

Refleksjoner knyttet til prosjektmålene

Et av målene med prosjektet er å **få ned antall timer med forelesning og å gjøre undervisningen mer variert**. Før prosjektet besto undervisningen av 28 t forelesning i generell og spesiell, fulgt av 18 t seminar. Deretter 14 t forelesning i straffeprosess, etterfulgt av 14 t seminar. I SND #1 ble undervisningen gjennomført slik:

Video-forelesning-seminar-video-forelesning-debatt-video-forelesning-seminar-seminar-forelesning-video-forelesning-casedokumenter-seminar-besøk politihuset-seminar-fagdag-seminar-forelesning-seminar-seminar-seminar.

Totalt ble antall timer forelesninger i auditoriet over halvert. Videre ble de gjenværende forelesningene spaltet opp, slik at studentene ikke lenger har lange passiviserende forelesningsrekker uten innslag av studentaktive undervisningsformer. Undervisningen er dermed mer tematisk inndelt, fordrer langt større grad av aktivitet fra studentene og den er mer variert og dynamisk.

Et annet mål med prosjektet er å **øke graden av samarbeid mellom studentene**. Det tidligere undervisningsopplegget krevde dels forberedelser, men i svært liten grad samarbeid. Det nye undervisningsopplegget baserer seg på mindre seminargrupper som bedre *legger til rette for* samarbeid. I tillegg *kreves* det samarbeid mellom studentene, eksempelvis i form av en forskningsoppgave som studentene som gruppe må legge frem, prosedyrer i rettsalen holdt av flere studenter i fellesskap, eller felles utforming av prosesskrift og andre dokumenter.

Å **benytte digitale muligheter bedre**, er også et mål. Som nevnt er antall timer med auditorieforelesninger kuttet nokså kraftig. Samtidig har underviserne vært i studio og spilt inn en del korte temabaserte forelesninger. Disse har enten preg av introduksjon og forberedelse til de senere forelesningene, eller er rene tematiske fordypninger i spesifikke tema. Videoene legges ut til studentene på ulike tidspunkt, ut fra tema og formål med videoen. Dette gir både mulighet for bedre forberedelse og faglig fordypning for studentene, og det frigjør tid slik at studentene og lærerne kan jobbe med andre mer studentaktive læringsformer i fellesskap. At studentene kan se videoene når de vil og så ofte de vil, gir rom for repetisjon og fordypning, samt at muligheten for gjenbruk gir lærerne mer handlingsrom til andre undervisningsaktiviteter. Fronterrommet har videre vært benyttet til å

forsøke å gi oversikten over det nye undervisningsopplegget slik at studentene bedre skal se sammenhenger og helhet, det har vært benyttet til å dele oppgaver og dokumenter med studentene og ikke minst til å spre informasjon og linker til for eksempel relevante diskusjoner, temaer og artikler.

Bruk av **nye og mer varierte undervisningsformer** er et ytterligere mål. Oppsplittingen i mange små elementer, som beskrevet ovenfor, er i seg selv en ny måte å undervise på. Studentene blir i løpet av månedene undervisningen pågår gitt tilbud om mange små ulike elementer, som til sammen og tilslutt skal danne det store hele bildet. Seminarformen ble videre utformet med stor grad av variasjon. I tillegg til de tradisjonelle seminaroppgavene, ble rene forskningsoppgaver, arbeid med en «reell» straffesak, debatt, omfattende prosedyrer, fagdag og besøk på politihuset inkludert.

I tillegg til dette er det et mål å **knytte undervisningen tettere opp mot forskning og praksis**. Undervisernes forskningskompetanse og interesse har hatt større betydning for utformingen og gjennomføringen av undervisningen, og vi har tatt inn elementer av studentforskningsaktiviteter. Vi har videre i større grad og på en bedre måte utnyttet de tette bånd fakultetet vårt har til praksisfeltet. Strafferetten er et meget praktisk fag, som vi med fordel nå har klart å knytte tettere opp mot det virkelige liv. Dette skjer gjennom utforming av realistiske oppgaver, dokumentsamlinger, prosedyreøvelser og besøk hos/fra viktige aktører som påtalemyndighet, domstol og forsvarere. I tillegg har tilgrensende fagområder og profesjoner fått plass, tematisk knyttet til bla konflikthåndtering, rettsmedisin og etikk.

Foreløpige erfaringer

Undervisningen er gjennomført en gang. Vi har dermed erfaringer fra de involverte lærerne, studentene og to professorer som har vurdert opplegget. I tillegg har prosjektet vært fulgt i forbindelse med forskningsprosjektet «Quality of norwegian higher education pathways practices and performances», og vi har hatt tilgang til en foreløpig rapport fra forskerne der.

Generelt er erfaringen at vi har lykket godt med mange av målene i prosjektet, jf forrige punkt. Strafferettsundervisningen fremstår i helt ny drakt, og vi har klart å bryte opp det statiske undervisningsopplegget som eksisterte og flyttet fokus over på studentaktivitet og variasjon. Mange av de konkrete målene; mindre auditorieforelesninger, mer studentaktivitet, mer samarbeid, økt forsknings- og praksisnærhet, mer varierte undervisningsformer og bedre utnyttelse av digitale muligheter mener vi klart at vi har nådd. Tilbakemeldingene fra både studentene og lærerne bekrefter dette. Mange studenter gir svært gode tilbakemeldinger på mangfoldet i undervisningen,

og de som har deltatt aktivt føler de har lært mye mer på et kortere tidsrom. De føler seg bedre forberedt både for praksisperioden som kommer rett etter undervisningsopplegget, og for eksamen. Mange studenter liker at det blir stilt krav til aktiv deltakelse, og roser de store innslagene av studentaktivitet og samarbeid. Underviserne melder om studenter som kom opp på et langt høyere kunnskaps og ferdighetsnivå, langt tidligere enn før.

Samtidig viser erfaringene fra første gjennomkjøring at vi har noen **utfordringer**.

En utfordring knytter seg til studenter som bare delvis deltar i undervisningen. Med et opplegg som er satt sammen av mange små deler og elementer, men med en klar indre sammenheng, blir utbyttet langt dårligere hvis man deltar bare på noe. I studentevalueringene ser vi at de studentene som har deltatt på alt er svært fornøyde, mens de som har deltatt bare litt her og der, ikke er like fornøyde. Det nye undervisningsopplegget fordrer nok i større grad enn det tidligere tradisjonelle opplegget, at studentene deltar fullt ut. Læringsutbyttet blir trolig betydelig svekket ved å bare delta på deler av undervisningen.

Det nye undervisningsopplegget krever videre i langt større grad aktivitet og *deltakelse fra og samarbeid mellom* studentene. Også dette ser vi ut fra tilbakemeldingene at har gitt en del studenter utfordringer. Noen studenter ønsker muligheten til å være passive og lyttende, uten å måtte delta selv. Noen ønsker ikke å bli tvunget inn i samarbeid med andre, å måtte presentere forskeroppgaver, holde prosedyrer eller delta i debatter. Det nye undervisningsopplegget passer i liten grad til studenter som ikke ønsker å delta aktivt.

En annen utfordring gjelder de mange ulike undervisningsformer. De studentene som har fulgt undervisningen har studert jus i minst fire år, og er vant med at det først hodes forelesninger, deretter arbeides det i faste seminargrupper. I det nye opplegget har dette tradisjonelle opplegget blitt brutt, og studentene har fått mange forskjellige oppgaver som har brutt litt med arbeidsformene de kjenner fra før. Noen studenter melder at terskelen ble for høy i starten, da de var usikker på hva som var forventet av dem samt usikker på fagområdet. Andre tilbakemeldinger knytter seg til at noen studentene er i tvil om læringsutbyttet av noen av undervisningselementene.

Erfaringene våre viser videre at et tett samarbeid med praksisfeltet, kan gi noen utfordringer. Disse er særlig knyttet til muligheten for faste avtaler i en hverdag preget av mange variabler. Fronter som læringsplattform gir også noen utfordringer. Fronter har etter vår erfaring begrensninger når det gjelder å få formidlet sammenhenger, flyt og varierte læringsaktiviteter og former, på en god måte.

Planene fremover

Vi arbeider nå med å forbedre undervisningsopplegget og derunder svare på noen av de utfordringene vi har sett.

Noen utfordringer er vanskelig å håndtere og vi er i tvil om hvor mye vi ønsker å hensynta dem. Dette gjelder særlig det som er knyttet til studenter som deltar bare på deler av opplegget, samt studenter som ønsker å være passive deltakere i undervisningsopplegget. Det er vanskelig å svare på dette, og samtidig holde fast i troen på at studentaktivitet fremmer læringsutbytte. Undervisningsopplegget skal i tillegg utgjøre en helhet, hvor vi bygger element for element, for å legge til rette for et gradvis økende læringsutbytte. Å lage et opplegg hvor det blir mulig å shoppe deler av det, eller å passe det inn med ulike ferie eller traineeopphold synes vanskelig. Den måten vi foreløpig tenker å imøtekomme utfordringene er gjennom bedre og tidligere kommunikasjon til studentene, samt gjennom å supplere det digitale tilbudet. Vi må videre være enda tydeligere på hva vi forventer og hvorfor. Vi må få klart frem hva målet med ulike aktiviteter er og hvordan de skal gjennomføres. I tillegg må vi formidle videre tilbakemeldingene fra studentene som deltok på alt. Det gode læringsutbyttet, samt økte muntlig og skriftlig fremstillingsevne som de gir tilbakemelding om, bør motivere flere til å delta fullt og helt. I tillegg jobber vi konkret med å senke terskelen for deltakelse fra studentene. Dette planlegger vi å gjøre gjennom å ha flere seminartimer med mindre krevende oppgaver, særlig i begynnelsen. Da vi studentene få større faglig og sosial trygghet, før de blir kastet inn i de virkelig store og krevende samarbeidsoppgavene.

Noen av planene for samarbeid med praksisfeltet, ble vanskelige. Det å følge en straffesak og diskutere med aktørene før og etter, ble på grunn av store studenttall og manglende forutberegnelighet i domstolen, ikke mulig å gjennomføre. I stedet har vi i samarbeid med politi og statsadvokaten fått laget en fiktiv sak, med reelle dokumenter. Denne gir studentene praktisk trening i dokumenthåndtering, prosedyre i rettssalen, skriving av prosesskrift mv. I forbindelse med dette har vi også fått hjelp av praktikere til veiledning og vurdering. I tillegg er et besøk på politihuset, med foredrag og diskusjon, samt en fagdag med mange ulike aktører, en del av undervisningen. Vi arbeider nå med å videreføre dette samarbeidet med praktikerne, og ser på måter det kan videreutvikles og forbedres, men samtidig være praktisk gjennomførbart.

Utfordringene knyttet til Fronter som læringsplattform, vil vi ikke arbeide mye med. Vi skal forsøke å forbedre fronterrommet hvor undervisningsopplegget ligger, men dette er ikke en prioritert oppgave siden UiT fra våren 2018 går over til å bruke Canvas. Ny LMS vil gi nye muligheter og sikkert nye utfordringer når den tid kommer.

Oppsummering

Dersom vi skal fremheve noen foreløpige erfaringer eller råd, må det være:

- Det er mulig å endre et helt undervisningsopplegg, også i et meget tradisjonelt emne preget av litt fastlåste undervisningstradisjoner, men det krever mye og systematisk planlegging.
- Innføring av nye undervisningsformer med store krav til studentaktivitet, vil medføre motbør fra noen studenter. Det kan imidlertid ikke være styrende.
- Tett samarbeid med praksisfeltet er krevende. Selv om noen ideer ikke lar seg gjennomføre, kan andre måter å samarbeide på kanskje gi like gode resultater.
- Undervisning og læring skal være krevende og gøy, både for undervisere og studenter.

Tromsø mai 2017,

Lena Bendiksen